

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

4 Vtrum sint principales circumstantiæ propter quid, & ea in quibus est
operatio, vt dicitur in 3. Ethico.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

cunſtantiæ includuntur ſub una, quæ eſt modus agendi. ¶ 3 Præſ. Circunſtantiæ non ſunt de ſubſtantiâ actus: ſed ad ſubſtantiâ actus pertinere videntur cauſæ ipſius actus. ergo nulla circunſtantiâ debbet ſumi ex ſubſtantiâ ipſius actus. Sic ergo neque quis, neque propter quid, neque circa quid, ſunt circunſtantiæ. nam quis, pertinet ad cauſam efficientem: propter quid, ad finalem: circa quid, ad materialem.

SED CONTRA eſt authoritas Philoſophi in tertio* Ethicorum.

RESPON. Dicendum, quod Tullius in ſua Rhetorica aſſignat ſeptem circunſtantiâs, quæ hoc uerſu continentur. Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando. Conſiderandum eſt. n. in actibus, quis fecit, quibus auxiliis, vel inſtrumentis fecerit, quid fecerit, ubi fecerit, cur fecerit, quomodo fecerit, & quando fecerit. Sed Ariſtot. in 3. Ethicor. aliam. ſ. circa quid, quæ a Tullio comprehenditur ſub quid. Et ratio huius annumerationis ſic accipi poteſt: nam circunſtantiâ dicitur, quaſi extra ſubſtantiâ actus exiſtens: ita tamen quod aliquo modo attingit ipſum. contingit autem hoc fieri tripliciter. Vno modo, in quantum attingit ipſum actum. Alio modo, in quantum attingit cauſam actus. Tertio modo, in quantum attingit effectum. Ipſum autem actum attingit vel per modum meſuræ, ſicut tempus & locus: uel per modum qualitatis actus, ſicut modus agendi. Ex parte autem effectus, ut cum conſideratur quid aliquis fecerit. ex parte vero cauſæ actus, quantum ad eam finale accipitur pp quid: ex parte autem cauſæ materialis, ſive obiecti, accipitur circa quid: ex parte vero cauſæ agentis principalis, accipitur quis egerit: ex parte vero cauſæ agentis inſtrumentalis, accipitur quibus auxiliis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod tempus & locus circunſtant actum per modum meſuræ: ſed alia circunſtant actum, in quantum attingit ipſum quocunque alio modo, extra ſubſtantiâ eius exiſtentes.

AD SECUNDUM dicendum, quod iſte modus, qui eſt bene uel male, non ponitur circunſtantiâ, ſed conſequens ad omnes circunſtantiâs: ſed ſpecialis circunſtantiâ ponitur modus, qui pertinet ad qualitatem actus. puta, quod aliquis ambulet uelociter, uel tarde: & quod aliquis percussit fortiter, uel remiſſe. & ſic de aliis.

AD TERTIUM dicendum, quod illa conditio cauſæ, ex qua ſubſtantiâ actus dependet, non dicitur circunſtantiâ, ſed aliqua conditio adiuncta: ſicut in obiecto non dicitur circunſtantiâ furti, quod ſit alienum (hoc enim pertinet ad ſubſtantiâ furti) ſed quod ſit magnum uel paruum. & ſimiliter eſt de aliis circunſtantiâs, quæ accipiuntur ex parte aliarum cauſarum. Non enim finis qui dat ſpeciem actus, eſt circunſtantiâ, ſed aliquis finis adiunctus: ſicut quod fortis fortiter agat propter bonum fortitudinis, non eſt circunſtantiâ: ſed ſi fortiter agat propter liberationem ciuitatis, uel populi Chriſtiani, uel aliquid huiusmodi. Intelligitur etiam ex parte eius, quod eſt quid. Nam quod aliquis perfundens aliquam aqua, abluat ipſum, non eſt circunſtantiâ ablutionis: ſed quod abluendo inſrigeret, uel calefaciat, & ſanet, uel noceat, hoc eſt circunſtantiâ.

ARTICULVS III.

Utrum ſint principales circunſtantiæ, propter quid, & ea in quibus eſt operatio.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, quod non ſint principales circunſtantiæ, propter quid, &

4. di. 16. q. 3. ar. 2. q. 2. & di. 33. q. 1. ar.

ea in quibus eſt operatio, ut dicitur in 3. * Ethic. Ea enim in quibus eſt operatio, videntur eſſe locus & tempus, quæ non videntur eſſe principalia inter circunſtantiâs: cum ſint maxime extrinſeca ab actu. Ea ergo in quibus eſt operatio, non ſunt principaliffimæ circunſtantiarum.

¶ 2 Præſ. Finis eſt extrinſecus rei. non ergo videtur eſſe principaliffima circunſtantiarum.

¶ 3 Præſ. Principaliffimum in vnoquoque, eſt cauſa eius & forma: ſed cauſa ipſius actus eſt perſona agens, forma autem actus eſt modus ipſius. ergo iſtæ duæ circunſtantiæ videntur eſſe principaliffimæ.

SED CONTRA eſt quod * Greg. Nicenus dicit, quod principaliffimæ circunſtantiæ ſunt, cuius gratia agitur, & quid eſt quod agitur.

RESPON. Dicendum, quod actus proprie dicuntur humani, ſicut * ſupra dictum eſt, prout ſunt voluntarij: voluntatis autem motuum & obiectum eſt finis. & ideo principaliffima eſt omnium circunſtantiarum illa, quæ attingit actum ex parte finis. Cuius gratia, ſecundaria vero quæ attingit ipſam ſubſtantiâ actus, id eſt, quid fecit: alia vero circunſtantiæ ſunt magis, uel minus principales, ſecundum quod magis, uel minus ad has appropinquant.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod per ea in quibus eſt operatio, Philoſophus non intelligit tempus & locum, ſed ea quæ adiunguntur ipſi actui. vñ * Gre. Nicenus quaſi exponens dictum Philoſophi, loco eius quod Philoſophus dixit, in quibus eſt operatio, dicit, quid agitur.

AD SECUNDUM dicendum, quod finis eſt non ſit de ſubſtantiâ actus, eſt tamen cauſa actus principaliffima, in quantum mouet agentem ad agendum. vnde & maxime actus moralis ſpeciem habet ex fine.

AD TERTIUM dicendum, quod perſona agens, cauſa eſt actus ſecundum quod mouetur a fine, & ſecundum hoc principaliter ordinatur ad actum: alia vero conditiones perſonæ non ita principaliter ordinatur ad actum. Modus etiam non eſt ſubſtantiâs forma actus: hoc enim attenditur in actu ſecundum obiectum, uel finem, & terminum: ſed eſt quaſi quædam qualitas accidentalis.

QVAESTIO VIII.

Super Quaſtionem octauam.

I De voluntate quorum ſit ut voluntorum, in tres articulos diuiſa.

ENDE conſiderandum eſt de ipſis actibus voluntariis in ſpeciali. Et primo de actibus, qui ſunt immediate ipſius voluntatis, uelut à voluntate eliciti. Secundo de actibus imperatis à voluntate: voluntas autem mouetur & in finem, & in ea, quæ ſunt ad finem.

¶ Primo igitur conſiderandum eſt de actibus voluntatis, quibus mouetur in finem: & deinde de actibus eius, quibus mouetur in ea, quæ ſunt ad finem. Actus autem voluntatis in finem videntur eſſe tres. ſ. velle, frui, & intendere. Primo ergo conſiderabimus de voluntate. Secundo, de fruitione. Tertio, de intentione.

¶ Circa primum conſideranda ſunt tria. Primo quidem, quorum voluntas ſit. Secundo, à quo moueatur. Tertio, quomodo moueatur.

Circa introductionem quaſtionis octauæ, quoniam ibi diſtinguitur actus voluntatis in eos qui ſunt finis, & in eos qui ſunt eorum quæ ſunt ad finem: dubium occurrit, an detur in voluntate actus neuter. Scotus enim in primo ſent. diſtinct. 1. quaſt. 3. in 1. articulo, tenet dari actum in voluntate tendentem in aliquid nec ut ad finem: & probat ſic. Voluntati poteſt oſtendi aliquod bonum abſolute, non ſub ratione propter ſe, nec propter aliud bonum. Et uoluntas poteſt habere aliquem actum circa tale obiectum non inordinatum, intellectu oſtendente qualiter illud uolendum eſt. ergo